

A Hétmérföldes Cselekvő Felzárkózási Program hatásvizsgálata

Összefoglaló jelentés KIVONAT

Készítette:

Balogh Tibor

Kovács-József Ádám

Mátravölgyi Katalin

**Az Amencia-Velünk Európába Szervezet által megvalósított programok hatásvizsgálata.
Civil Centrum Bt. 2022.**

Debrecen 2022. november 25.

CC Bt.

Tartalomjegyzék

1. Vezetői összefoglaló.....	3
2. Bevezető.....	7
3. A hatásvizsgálat módszertana.....	7
3.1. Hatásvizsgálati kérdések.....	8
3.2. Módszertanok.....	9
Irodalom feldolgozás.....	9
Kérdőívek.....	9
Esettanulmányok.....	9
4. Az Amencia-Velünk Európába Szervezet szakmai háttere.....	10
5. A Hétmérföldes Program.....	12
A Hétmérföldes Program hatásterületei:.....	12
A program célcsoportjai.....	13
A célok illeszkedése a helyi igényekhez.....	13
Átfogó célok.....	13
A program konkrét céljai.....	13
A program tevékenységei (felsorolás).....	14
6. Hatásvizsgálati jelentés.....	14
A program hosszú távú hasznosulásai.....	14
Szakmai hasznosulás.....	14
A program hosszú távú hatásai:.....	15
A Hétmérföldes Program koherenciája.....	16
7. Javaslatok megfogalmazása.....	18
Összegzés.....	19

1. Vezetői összefoglaló

.Jelen tanulmány, egy kutatás összefoglaló jelentése, amelynek keretében az **Amenca-Velünk Európába Szervezet** által működtetett Hétmérföldes Felzárkózási Program (a továbbiakban: Hétmérföldes Program) értékelésére, azon belül hatásvizsgálatával valamint a program multiplikációjához illetőleg a folytatásához kapcsolódó javaslatok megtételével bízta meg a **Civil Centrum Betéti Társaságot**. A kutatási feladat fókuszát a Megbízóval közösen határoztuk meg, mely alapján a következő kérdésekre koncentráltunk:

- Milyen hatása van a Hétmérföldes Programnak a különböző célcsoportokra?
- Milyen mértékben sikerült a Hétmérföldes Programnak beépülnie az adott települések közösségeibe és miképpen hatott rájuk?
- Milyen elemek biztosítják a Hétmérföldes Program elemeinek koherenciáját?

A kérdésekre a program dokumentációjának feldolgozásával, a Hétmérföldes Programot megvalósító településeken a célcsoportok, valamint a különböző szolgáltatók körében végzett kérdőíves felméréssel és esettanulmányok készítésével kerestük a válaszokat.

A Hétmérföldes Program alapvető célja az, hogy **a beavatkozási célterületeken megvalósuljon** egy olyan komplex, **hátránykompenzációra** és az érintettek együttműködésére épülő projekt, amely hatékonyan képes elősegíteni a településen a **hátrányos helyzetű személyek mobilizációját, befogadását, a leszakadó rétegek támogatását**, életük megsegítését, továbbá a mélyszegénységben élők illetőleg a többségi társadalom tagjai közötti **szociokulturális hátrányok csökkentését**, a szegregált élethelyzetben élő lakosok **társadalmi részvételének** támogatását.

A program sarkalatos eleme az előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni többszintű fellépés, ezzel párhuzamosan a hátránykompenzáció megvalósítása, ezeken keresztül a **társadalmi esélyteremtés** biztosítása. A program gazdája, az **Amenca-Velünk Európába Szervezet közel két évtizedes tapasztalatokkal** rendelkezik a problémák kezelésében, a hátránykompenzációs tevékenységek, a marginalizálódott roma és nem roma személyek megszólítása, közösségbe vonása, a szemléletformálás, az önálló életvezetési képességek megerősítése és a hátrányos helyzetű személyek integrációja terén.

A Hétmérföldes Program **elődje** az Amencia-Velünk Európába Szervezet által megalkotott és konzorciumi partnerként 2004 és 2006 között Nagyrábén, Bihartordán és

Biharnagybajomban megvalósított HEFOP-2. 1. 3-P.-2004-06-0021/1.0 azonosítószámú **„Sárréti Kapocs Program”**, melynek fókuszában a szegregációs veszélyeknek kitett, hátrányos helyzetű, különösen roma gyermekek, fiatalok, illetve az őket integráló iskolák voltak. A program eredményeiből és tapasztalataiból készült tanulmánykötet (*Korszerű vezetői ismeretek a XXI. században – tanulmánykötet a közoktatás köréből*– szerkesztette: Bíró Gyula. In.: Balogh Gyula: *„Sárréti Kapocs” projekt bemutatása*, Kiadó: Civil centrum Bt., Debrecen 2006) **ajánlott szakirodalom lett** a **Debreceni Egyetem** pedagógusképzése során.

A programeredmények nemcsak sikeres kiadványokban öltöttek testet, hanem több, elsősorban közoktatást fejlesztő projektbe, HEFOP és TÁMOP pályázatba is beépültek, illetőleg máig is eredményes és hatékony együttműködést indukáltak több településen, így például Derecskén, Vámospércsen, Szerep községben, Sáp községben, Püspökladányban, Hajdúböszörményben, Újlétán és Nagyhegyesen.

Az Egyesület munkatársai és szakértői által került kidolgozásra és magvalósításra került a TÁMOP-5.3.11-13/2-2013-0001 azonosítószámú **„Hajdúháti Hétmérföldes” értékteremtő és értékmegetartó projekt** Nagyhegyes településen 2014 februárja és 2015 júniusa között. A projekt alapvető célkitűzése a kreativitásra, a szellemi és társadalmi kapacitásra építve egy olyan innovatív program megvalósítása volt, mely hatékonyan képes kezelni a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatokat, és hozzájárul az életminőség javításához a helyi társadalomban rejlő potenciálra építő akciók sorozatának megvalósításával. Az Egyesület a projekt eredményeit és tapasztalatait felhasználva, elkészítette un. **„cselekvő közösségfejlesztési és felzárkózási programját”**, mely a kontinuitás biztosítása érdekében megtartotta a **Hétmérföldes** elnevezést.

A **„cselekvő közösségfejlesztés”** folyamatában a legfontosabb kiindulópontot az adott helyzetet feltáró, **diagnózis alapú** települési/településrészi önkép kialakítása jelenti. Egy reális és megfelelően differenciált önkép kialakítása az adott lokális közösség (település, településrész) fejlesztésekor megkerülhetetlen: a helyi hagyományok, a településhez vagy az adott, szegregált településrészhez köthető értékek, rítusok, hiedelmek illetőleg szimbólumok fontos kohéziós erőt jelentenek.

Egy élő, mai, fejlődő közösség kialakításának azonban az adott közösség jelenkori társadalmi rétegzettségének, differenciáltságának tudomásulvétele, az erre való ráérezés, az annak perifériáján élők látókörbe vonása is lényeges eleme.

A **Hétmérföldes Cselekvő Felzárkózási Program** olyan településeken került megvalósításra, ahol a lakosság egy része **lakhatási szegregációval** sújtott, szegregált életkörülmények között él, és jellemzően magas körében a romák és a

gyermekszegénység aránya, valamint az egyes közszolgáltatások **csak korlátozottan elérhetőek.**

Az esettanulmányaink alapján a **probléma**, melyet a Hétmérföldes Program kezelni hivatott egy-egy településen, lakhatási, szociális, foglalkoztatási és egészségügyi nehézségként egyaránt jelentkezik, ám mégis a gyökerei az **oktatásban**, és a nem megfelelő **kisgyerekkori fejlesztésben** eredeztethetőek leginkább.

Általánosságban kijelenthető, hogy az érintett településeken a szegény, alacsony végzettséggel rendelkező (korai iskola elhagyó) szülők nem tudják gyermeküknek azt a fejlődési környezetet biztosítani, amelyben megszerezhetőek azok a kognitív és szociális készségek, amelyek a sikeres iskolai előmenetelhez szükségesek. Ezen szülők gyermekei ezért hátránnyal kezdik az iskolát és gyakran lemorzsolódnak az oktatási rendszerből, illetőleg alacsony, nem piacképes végzettséggel kerülnek ki a munkaerőpiacra. A folyamat a továbbiakban láncszerűen ismétlődik: nagy valószínűséggel ők is szülőként szegénységben és a **hátrányaik átörökítésével** nevelik majd fel gyermekeiket. A Hétmérföldes Program célja **e láncolatot az első lépcsőfoknál megállítani**, a sikeresebb iskolai előmenetelhez szükséges kognitív és szociális készségek fejlesztésével és a szülőknek e készségek otthoni fejlesztésében való segítségével. Ily módon a Hétmérföldes Program az alacsony végzettség és a szegénység újratermelődésének megállítását célozza.

Tapasztalataink alapján a Hétmérföldes Program **közösség alapú, közösségfejlesztő moduljai** több területen is pozitív hatást fejthetnek ki a célcsoportok képzettségi szintjének növelésével, ezért nemcsak a programban résztvevő gyerekek profitálhatnak a program nyújtotta fejlesztésekből. A program sajátosságai további területeken is pozitív változásokat eredményezhetnek. Alapvetően fontos a szülők (elsősorban az anyák) bevonása a programba: egyrészt növelve az ő társadalmi kapcsolatrendszerüket és a támogató intézményekbe vetett bizalmukat elősegítheti foglalkoztatási esélyeiket, másrészt segíthet abban, hogy a programnak a szülőkön keresztül az érintett család többi tagjára, és a helyi közösségre is pozitív hatása lehet például azáltal, hogy segíti a szociális és egészségügyi intézmények elérési hatékonyságát, illetőleg a célcsoportok közszolgáltatásokhoz való hozzáférését.

Vizsgálatunk alapján a Hétmérföldes Program **legfőbb szövetségesei a szociális ellátórendszer** tagjai, elsősorban a szociális munkások, és a családsegítők, akik segítették, hogy a megcélzott célcsoportokhoz elérjenek a megfelelő beavatkozások. A beszámolók alapján, a fenti szakemberek, valamint a hatékony toborzási és motiválási jó gyakorlatok révén sikerült a programban való együttműködésre a leghátrányosabb helyzetű családokat is megnyerni.

Az esettanulmányaink alapján a Hétmérföldes Programmal kapcsolatban lévő intézmények, a szociális és oktatási ellátórendszer, valamint a civil és egyházi szervezetek érzékelik a célcsoportok **könnyebb alkalmazkodó és együttműködési képességét**. A hatásvizsgálati eredmények visszaigazolták várakozásainkat abban is, hogy a szülők nevelési kompetenciái is fejlődnek, nagyobb eséllyel alakítanak ki napi rutint gyerekeik életében, tanulnak meg gyerekeikkel játszani, erősödik az elfogadó, szeretetteljes és önállóságra és rendre szoktató szülői magatartás. Fejlődik az együttműködési készség is, ami kiterjed az intézményekre, a segítő szakemberekre és a többi gyerek szüleine is. Emellett csökken az elszigeteltségük, kiterjedt kapcsolati hálójuk kezd kiépülni. Javul az alkalmazkodó- és az problémamegoldó készségük is.

Fontosnak tartjuk, hogy a program hatásai a jövő értékeléseiben közvetlenül is mérhetővé váljanak, mindehhez szükséges a résztvevők életpályájának, pályafutásának követése. A hosszabb távú hatások mérhetőségére javasoljuk ezért, hogy a program szolgáltatásait rendszeresen igénybe vevők esetében készüljenek **részletes bemeneti kompetencia-mérések**.

Esettanulmányaink alapján megállapítható, hogy a Hétmérföldes Program kínálta szakmai-szervezeti horizont **hatékonyan alkalmazható** a szegregált élethelyzetek felszámolását célzó beavatkozások során: a program célcsoportjai már rövidtávon, két-három éves dimenzióban is képessé váltak a helyi közösség életébe való beilleszkedésre. A kezdeti ellenérzések a legtöbb esetben idővel feloldódtak, az **együttműködések** a helyi intézményrendszerrel egyre javultak. Azonban az esettanulmányok alapján látható az a veszély is, hogy az együttműködések a legtöbb esetben személyhez, szakértőhöz kötöttek, így a Hétmérföldes Program lezárulta után a kapcsolatokat általában újra kell építeni.

2. Bevezető

A Hétmérföldes Program alapvető célja az, hogy **a beavatkozási célterületeken megvalósuljon** egy olyan komplex, **hátránykompenzációra** és az érintettek együttműködésére épülő projekt, amely hatékonyan képes elősegíteni a településen a **hátrányos helyzetű személyek mobilizációját, befogadását, a leszakadó rétegek támogatását**, életük megsegítését, továbbá a mélyszegénységben élők illetőleg a többségi társadalom tagjai közötti **szociokulturális hátrányok csökkentését** és a szegregált élethelyzetben élő lakosok **társadalmi részvételének** támogatását.

A program sarkalatos eleme az előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni többszintű fellépés, ezzel párhuzamosan a hátránykompenzáció megvalósítása, ezeken keresztül a **társadalmi esélyteremtés** biztosítása. A program gazdája, az **Amenca-Velünk Európába Szervezet** közel két évtizedes tapasztalatokkal rendelkezik a problémák kezelésében, a hátránykompenzációs tevékenységek, a marginalizálódott roma és nem roma személyek megszólítása, közösségbe vonása, a szemléletformálás, az önálló életvezetési képességek megerősítése és a hátrányos helyzetű személyek integrációja terén.

Jelen tanulmány műfaját tekintve „Összegző jelentés”. A tanulmány során első lépésben bemutatjuk azokat a konkrét kutatási kérdéseket és a megválaszolásukhoz használt módszertanokat, amelyeket a Megbízóval közösen meghatároztunk a kutatás indító jelentésében. Ezt követően Megbízónk, az Amencia-Velünk Európába Szervezet szakmai-szervezeti hátterének bemutatása következik. Ezzel párhuzamosan felvázoljuk a Hétmérföldes Program kialakulásának a folyamatát, továbbá azt a problémát, amelynek a megoldására a program létrejött és azt a módot, ahogy a program ezt a célt el kívánja érni. Ezt követi a program és az egyes modulok megvalósításának az elemzése, a kutatási kérdések megválaszolása, az eredmények és a hosszabb távú hatások meghatározása. Hatásvizsgálatunk **javaslatok megfogalmazásával** zárul.

3. A hatásvizsgálat módszertana

Ebben a részben összefoglaljuk azokat a konkrét kutatási kérdéseket, amelyek megválaszolásával az indító jelentés alapján teljesítettük a megbízó által adott feladatot.

A kutatási kérdéseket három nagy csoportba lehet sorolni:

- hatásvizsgálathoz kötődő;
- változások hatásához kötődő;

- közösségbe történt beágyazódást vizsgáló.

3.1. Hatásvizsgálati kérdések

1. A fejlesztő tevékenység szempontjából milyen célcsoportjai azonosíthatóak be a Hétmérföldes Programnak?

Ahhoz, hogy választ tudjunk adni arra, hogy a Hétmérföldes Program milyen jellemzői befolyásolhatják a Hétmérföldes Program által kifejtett hatásokat, első lépésként azt kell megvizsgálunk, hogy **milyen jellemzők** mentén lehet csoportokba osztani a Hétmérföldes Program célcsoportjait.

Lehetséges szempontok:

- elhelyezkedés település és településen belül (szegregált/nem szegregált dimenziók);
- igénybe vett szolgáltatások köre, gyakorisága;
- alapvető demográfiai megoszlás életkor, és nem alapján.

2. Milyen hatásai lehetnek a Hétmérföldes Programnak a különböző csoportokra?

Alapvető kérdés, hogy milyen hatásokat várhatunk a Hétmérföldes Programtól, mely szolgáltatásaiknak milyen hatást kellene gyakorolnia a célcsoportok viselkedésére.

3. Milyen változásokat érzékel az egészségügyi, az oktatási és a szociális ellátórendszer?

Ha a hatásokat Hétmérföldes Program kimeneteinél próbáljuk meg mérni, akkor az egyik legkézenfekvőbb pont, hogy az egyes alap- és szakosított ellátásokat végző intézmények milyen változásokat érzékeltek a célcsoportok esetében: csökkent-e a hátrányos helyzetű célcsoportok lemaradása a Hétmérföldes Programnak köszönhetően.

4. Milyen változásokat érzékelnek a helyi közösségek?

Fontos annak a megvizsgálása, hogy milyen hatást érzékeltek az egyes helyi kisközösségek a célcsoportok közösségi hozzáállásában és részvételében az egész települést érintő események, programok keretében.

5. Mely jellemzők befolyásolják a Hétmérföldes Program által kifejtett hatást?

Ennek a kérdésnek a megválaszolása során össze kell kapcsolni a felmért hatásokat és a csoportképző jellemzőket, így lehet választ adni arra, hogy általában mely jellemzők befolyásolják a sikert.

6. Hogyan változott a településen belül a Hétmérföldes Program megítélése?

Fontos kérdés, hogyan tekintenek a Hétmérföldes Programra azok, akik a szolgáltatásaikat közvetlenül nem veszik igénybe. Változott-e az önkormányzat megítélése a gyerekházról, tudják-e segíteni a működésüket.

3.2. Módszertanok

Ebben a részben áttekintjük azokat a módszereket, amelyeknek segítségével a válaszokat kerestük a fenti kérdésekre.

Irodalom feldolgozás

Az irodalom feldolgozásnak célja kettős volt: egyrészt, összegyűjtöttük a Hétmérföldes Programat érintő korábbi felméréseket, hogy bemutathassuk azok eredményeit.

Az irodalom feldolgozásának másik csoportja a diagnózis alapú beavatkozások összefoglalása, amelyen keresztül meghatároztuk azokat a lehetséges hatásokat, amelyeket célcsoporttagokra gyakorolhat a program. Ezek segítségével tudtuk a **kérdőíveinket összeállítani**.

Kérdőívek

A kérdőívekkel azt mértük fel, hogy **milyen változásokat tapasztalnak** azokon a településen az intézmények (köznevelés, egészségügyi és szociális ellátás, gyermekjóléti és családsegítő szolgálat), ahol működik a Hétmérföldes Program azokhoz a hasonló településekhez képest, ahol nem fejti ki a szolgáltatásait.

A települések közül kiválasztottunk egy 4 elemből álló mintát, amelyek az esettanulmányok esetében bemutatott elemek alapján jól jellemzik az un. Hétmérföldes településeket, míg kontroll-településként Biharnagybajomot választottuk ki: ezen település elzárkózott a diagnózis alapú szegregációt csökkentő felzárkóztató programok alkalmazásától.

Esettanulmányok

Az egyéni és csoportos interjúk mellett gyerekház esettanulmányok készültek a **programkörnyezet** és a **helyi ösztönzők** feltárása érdekében. Az esettanulmányok elkészítése során félig strukturált interjúkat készítettünk az adott településeken intézményekkel (pl. óvoda, iskola), segítő szakemberekkel (pl. védőnő) valamint Hétmérföldes Program szakemberei körében. Ezek során az interjúk során információt nyertünk **helyi hatásmechanizmusokról**, a meglévő jó gyakorlatokról.

Arról is gyűjtöttünk információt, hogy az intézmények és a Hétmérföldes Program szakemberei hogyan tudnak **együtműködni** egymással településen belül, vagy esetleg konkurálnak egymással egyes területeken. Az esettanulmányok kiemelt célja volt, hogy felmérje a program szinergikus hatásait. Összesen 20 esettanulmányt készítettünk, az esettanulmányok megírásához szükséges interjúkat 2022 szeptemberében és októberében folytattuk le.

4. Az Amenca-Velünk Európába Szervezet szakmai háttere

A **2003**-ban alapított **Amenca –Velünk Európába Szervezet** kulcsszerepet tölt be hazánkban a hátrányos helyzetű csoportok **társadalmi felzárkózásának elősegítésében**, illetőleg a **környezettudatos, fenntartható fejlődés fontosságának** elterjesztésében.

Civil szervezetként tevékenységével segíti az esélykülönbségek kiegyenlítését, valamint Magyarország **építészeti, természeti és kulturális értékeinek védelmét**. Az egyesület alapcélja a hátrányos helyzetű csoportok **egészségügyi, oktatási, szociális** valamint **foglalkoztatási helyzetének, lakhatási életkörülményeinek** a javítása.

Kiemelt feladata az **oktatási, felnőttképzési és kutatási-fejlesztési** programok, együttműködések szervezése, a tudományos eredmények közzétételének, azok megvitatásának színteret adó **tudományos konferenciák, előadások**, valamint más **ismeretterjesztő rendezvények** szervezése, lebonyolítása, **kiadványok megjelentetése**.

Az egyesület által működtetett fontosabb intézmények: Amenca Tanoda; Tündér Lala Biztos Kezdet Gyerekház; FAUTOR Intézet (Budapest, Debrecen, Bükkzsérc); PODO-HÍD Diáktanya és Amenca Közösségi ház (Nagyrábé); FITT Közösségi ház (Földes); OUTDOOR tanterem (Nagyrábé).

Az Egyesület működteti a **saját innovációként** kifejlesztett **HÉTMÉRFÖLDES társadalmi felzárkózást segítő** programot, melynek fontos eleme a **diagnózis-alapú** beavatkozásra épülő egyéni és közösségi kompetenciák fejlesztése, az utcai szociális munka, a fejlődésbeli és szociokulturális problémák felismerése, a programhoz kapcsolódó szakemberek folyamatos támogatása, a fiatalokkal és a szülőkkel való közvetlen foglalkozás.

A program alapelvei hét db E (é) betűvel kezdődő szóban öltenek testet:

Együttműködés (1); Esélyteremtés (2); Egészségmegőrzés (3); Életmódfejlesztés (4) Értékteremtés (5); Értékmegőrzés (6); Életre nevelődés (7).

Az Egyesület tevékenységei során szorosan **együttműködik** felsőoktatási intézményekkel, önkormányzatokkal, köznevelési és kulturális intézményekkel, roma nemzetiségi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, egyházakkal.

Az egyesület tevékenységei, működésének intézményesített formái

AMENCA Tanoda: a korai lemorzsolódást megelőző, informális és non formális **tanórán kívüli** programok (matematika, természetismeret, informatika, idegen nyelv oktatása; sport – és szabadidős tevékenységek; fejlesztő táborok), valamint koragyerekkori fejlesztő programok megvalósítása. Tehetséggondozó ösztöndíj rendszer működtetése diákoknak.

Tündér Lala Biztos Kezdet Gyerekház: . Az intézmény 2017-ben alakult meg Nagyrábé településen, az egyesület fenntartásában, **Európai Unió támogatásból**, az EFOP 1.4.3. projekt keretében. A Gyerekház alapvető célkitűzése olyan gyerek- és családbarát szolgáltatási környezet kialakítása, amely a szülők partneri bevonása és aktív részvétele mellett koragyermekkorban egyenlő esélyt biztosít a veleszületett képességek kibontakozásához. Ennek érdekében a 3 év alatti gyermekek és szülei együttes fejlesztése valósul meg az intézményben.

FAUTOR Intézet: . Az intézet célja a tartós, inkluzív és fenntartható gazdasági fejlődéssel, a szociális kompetenciával és a társadalmi tőkével kapcsolatos **interdiszciplináris** (pszichológiai, ideglettani, biológiai, pedagógiai és szociológiai) **kutatások**, elemzések készítése, gyakorlati programok megvalósítása. Az intézet székhelye **Budapesten** található, telephelye van **Debrecenben** és **Bükkzsércen**.

HÉTMÉRFÖLDES – program: Az egyesület által **saját innovációként** kifejlesztett **társadalmi felzárkózást segítő** program, melynek fontos eleme a **diagnózis-alapú** beavatkozásra épülő egyéni és közösségi kompetenciák fejlesztése, az utcai szociális munka, a fejlődésbeli és szociokulturális problémák felismerése, a programhoz kapcsolódó szakemberek folyamatos támogatása, a fiatalokkal és a szülőkkel való közvetlen foglalkozás.

A program alapelvei hét db E (é) betűvel kezdődő szóban öltenek testet:

Együtműködés (1); **Esélyteremtés** (2); **Egészségmegőrzés** (3); **Életmódfejlesztés** (4) **Értékteremtés** (5); **Értékmegőrzés** (6); **Életre nevelődés** (7).

PODO-HÍD Diáktanya és Amencia Közösségi ház Nagyrábé: a hátrányos helyzetű fiatalok, valamint családok hatékony szabadidő töltésének elősegítése, **közösségfejlesztő programok** megvalósítása.

FITT Közösségi ház Földes: A Ház és a szolgáltatások legfontosabb funkciója, hogy mindenki számára **nyitott közösségi tér** funkciót töltsön be. A Ház elsődleges célcsoportját a hátrányos helyzetű gyerekek és a fiatalok, valamint szülei alkotják. Főbb szolgáltatások: alternatív napközbeni ellátások (játszóház, gyerek-klubok, szülői klub, közösségfejlesztő, kortárssegítő foglalkozások), **informális és nonformális** tanfolyamok és foglalkozások, szünidőben napközben is biztosított szabadidős, sport, kulturális stb. programok, klubok működtetése.

OUTDOOR tanterem: Nagyrábén 700 négyszögöl alapterületen egy **outdoor tanterem működtetése**. Célja a "szabad ég alatt" (outdoor) történő aktív tapasztalatszerzés, a 6-21 éves diákok személyiségfejlesztése az **élménypedagógia módszerének** az alkalmazásával.

Létrehozott fontosabb kulturális termékek:

- **Szívpiros dal antológia:** kortárs roma és nem roma költők versei a szerelemről, angol és magyar nyelven (Magyar Írók Szövetségével együttműködve)
- **Kortárs roma és nemroma költők szerelmes versei megzenésítve CD-lemezen**
- **Azt hiszitek...** - 40 perces film a roma irodalomról.
- **Napkeleti hidak** című kiadvány megjelentetése általános iskolai tanulók rajzaiból, fogalmazásaiból

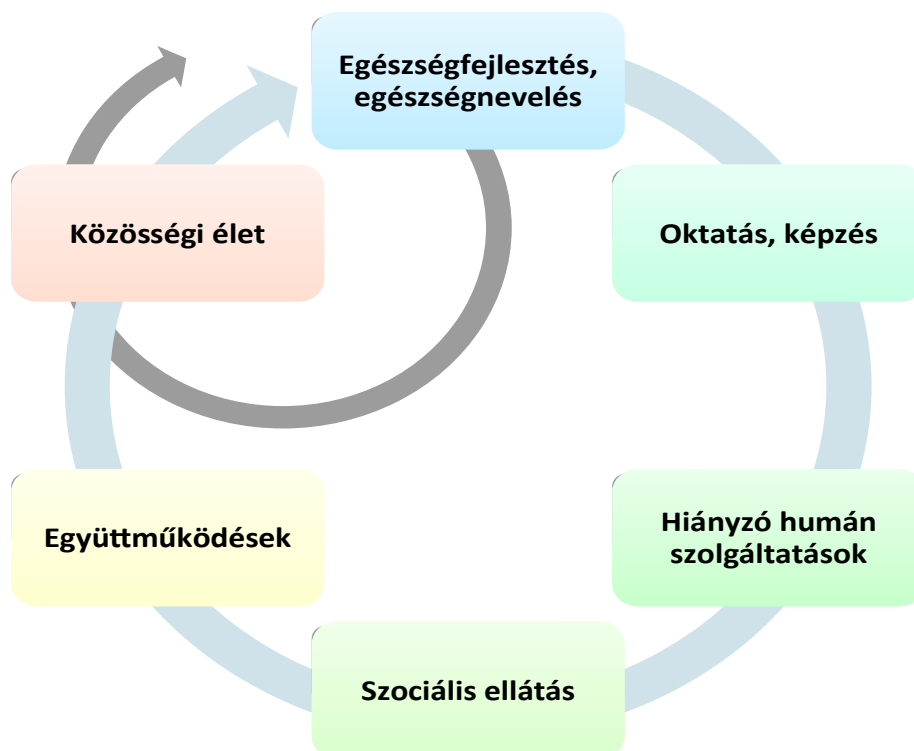
- **Kirekesztés színe** címmel Középiskolások Országos Fotópályázata (önálló kiállítási anyag)

Kiemelt kulturális események megvalósítása:

- **Roma tanulók országos szavalóversenye** (Budapest)
- **„Sárréti Fénytörés”** kulturális napok rendezvénysorozat megvalósítása a püspökladányi járásban
- **Nenyere Fesztivál:** Háromnapos családi lovas-, gasztro-, és ismeretterjesztő fesztivál az önkéntesség jegyében (Nagyrábé)
- **Roma tanulók művészetpedagógiai alkotótábora:** roma általános és középiskolások részvételével zajló évente megrendezésre kerülő bentlakásos tábor Bükkszéken.

5. A Hétmérföldes Program

A Hétmérföldes Program hatásterületei:

A program célcsoportjai

A **Program elsődleges (közvetlen) célcsoportját** a megvalósítási területet jelentő településen szegregált körülmények között élő 16-60 éves felnőttek, továbbá a gyermekek és fiatalok, valamint családjuk alkotják.

A projekt **másodlagos (közvetett) célcsoportját** a program területén működő, a gyermekekkel és családjukkal foglalkozó **intézmények, szolgáltatások vezetői, munkatársai, civil és egyházi** szervezetek, továbbá a **helyi döntéshozók** és a **helyi közösségek vezetői, tagjai** alkotják.

A célok illeszkedése a helyi igényekhez

A program hatására a célterületeken megvalósul **társadalmi esélyteremtés**, kialakul egy olyan települési jó gyakorlat, amely hosszútávon fenntartható az **előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni többszintű fellépés**, ezzel párhuzamosan a **hátránykompenzáció megvalósítása céljából**.

Átfogó célok

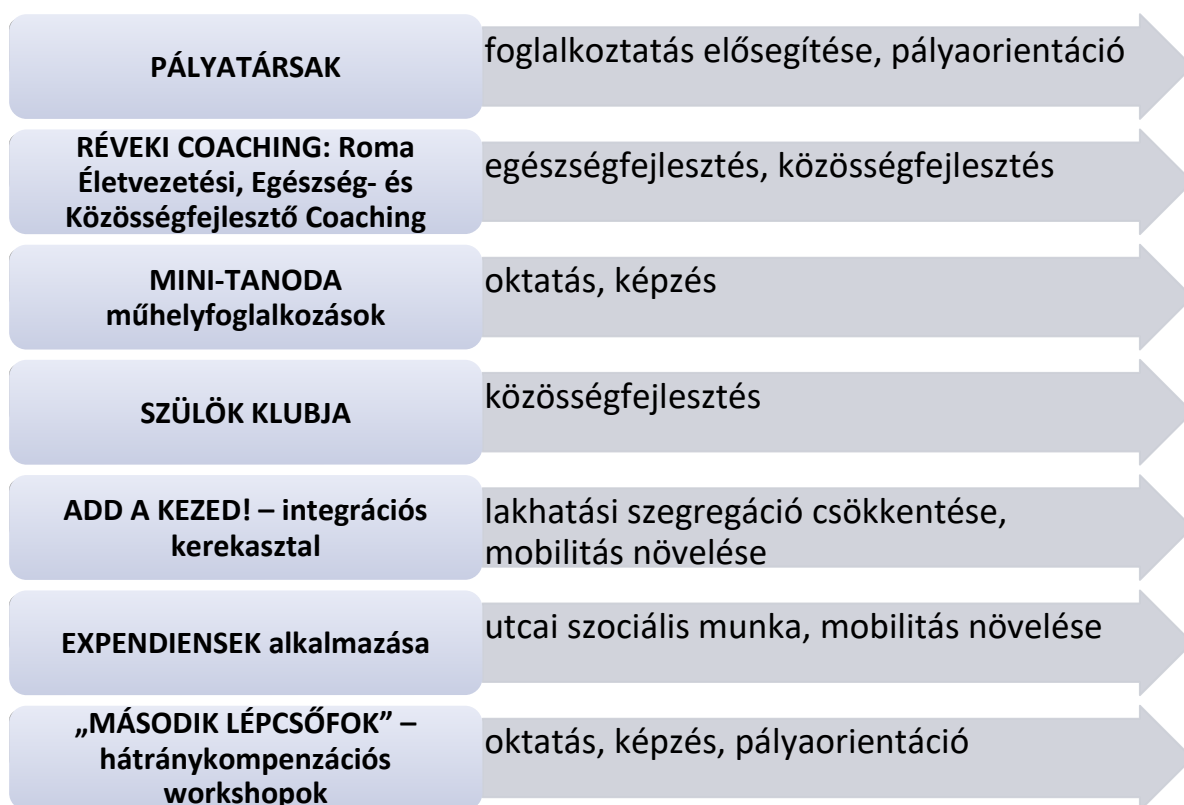
- 1) A mélyszegénységben élők felzárkózása, munkaerő-piaci, szociális és lakhatási esélyeinek a növelése,
- 2) a gyermekek veszélyeztetettségének csökkentése,
- 3) a szegénység és a fizikai-mentális leépülés esélyének a mérséklése,
- 4) az előítéletesség és hátrányos megkülönböztetés elleni fellépés erősítése,
- 5) a romák aktív társadalmi szerepvállalásának erősítése, közösségfejlesztés
- 6) a célcsoportok társadalmi integrációjának elősegítése, valamint a társadalmi és közösségi szerepvállalás ösztönzése.
- 7) társadalmi önkéntesség népszerűsítése, arra való felkészítés.

A program konkrét céljai

- **Növekedjen** a célterületen a hátrányos helyzetű, illetőleg roma lakosság helyzetével kapcsolatos szemlélet-formálásban, **társadalmi érzékenyítésben részesült lakosok száma**
- Javuljanak a célterületen a társadalmi együttélés feltételei. **A társadalmi együttélés javítása** érdekében kerüljön kialakításra a célterületen **egy multifunkcionális közösségi tér**.
- **Minimálisan 100 fő** vegyen részt a célterületen a társadalmi együttélést javító **közösségi rendezvényeken**.

- **A hátránykompenzáció érdekében** minimálisan **20 fő kapcsolódjon** be az **Idős Akadémia** programjaiba.
- Növekedjen a célcsoport tagjai közül **legalább 18 fő önérdék-érvényesítő képessége** által, hogy korszerű ismereteket közlő **tréningen vesz részt**.
- Vegyen részt **minimálisan 20 fő** a szabadidő hasznos eltöltését segítő **kirándulásokon**.
- A szolgáltatások adekvát, komplex rendszerré szervezése érdekében **komplex szolgáltatás-fejlesztés megvalósítása**.

A program tevékenységei (felsorolás)

6. Hatásvizsgálati jelentés

A program hosszú távú hasznosulásai

Szakmai hasznosulás

A Program nem csupán a fenti problémák kezeléséhez nyújt **hosszútávú fejlesztési potenciált**, minden bevont célcsoport tag jogosult olyan szolgáltatásokra, amelyek segíthetik szükségleteik kielégítését és szándékaik megvalósítását.

Kiemelt szakmai szempontunk a **szociokulturális hátrányok csökkentése**, az esélyteremtés.

A program **alapszolgáltatásait** és a különböző szolgáltatásokat egy **olyan közösségi térben nyújtja**, ahol rendszeres lehetőség van **párbeszédre**, valamint a **különböző szakemberekkel való konzultációra**.

A program hosszú távú hatásai:

Erősödik a társadalmi kohézió: Az egyesület közösségfejlesztő tevékenységének köszönhetően bevonásra kerülnek a társadalom peremén élő, hátrányos helyzetű csoportok, a fiatalok, az idősek, a szenvedélybetegek, a fogyatékkal élők, a romák, a projekt hatására integrálódnak a helyi közösség életébe, a közösségünk működése folyamatos aktivitásokra ad lehetőséget nekik, biztosítva ezzel a **hosszú távú társadalmi kohéziót**.

A megvalósuló fejlesztések közvetetten a **munkaerőpiacra lépő humán erőforrásra** gyakorolnak hatást, amely a **foglalkoztatás növekedésével jár**. A projekt minden eleme közvetlenül vagy közvetett módon a fiatalok, mint jövőbeni munkavállalók fejlesztését szolgálja, így a projekt sikeres megvalósítása hosszútávon pozitív hatással van a munkaerőpiacon a foglalkoztatás javulására.

A projekt figyelembe veszi a társadalmi környezetet, kapcsolatokat alakít ki a helyi társadalom és az intézmények között. Alapértéknek tekinti a belső tartalékok feltárását, az innovációt és az együttműködést, melyeken keresztül **társadalmi együttműködés** megvalósul meg.

Mérséklődik az előítéletesség: A projekt a megvalósított feladatok során az egyre növekvő különbségek ellen ható programokat is előtérbe helyezi. A program során az erre a célra felkészített személyek projektünket követően képesek önállóan civil szervezetet, közösségi életet működtetni, valós támogatóivá és képviselőivé válni a hátrányos helyzetű embereknek. Létre jön egy közösségi mag, mely további programok megvalósítására is kész. Ez érinti a fiatalokat, a romákat, a szenvedélybetegeket, fogyatékkal élőket, 50 év felettieket, és az időskorúakat egyaránt.

A projektben megvalósuló speciális fejlesztések hatására a későbbi munkavállalók (jelenlegi fiatalok) olyan ismeretekkel, **készségekkel és képességekkel** léphetnek a munkaerőpiacra, amelyekkel megismerik a biztonságos és a kihívásoknak megfelelő **munkamorált, a kommunikációs technikákat**.

Mérséklődik a hátrányos megkülönböztetés mértéke: A hátrányos helyzetű célcsoportok több lehetőséget kapnak az aktív részvételre, megoszthatják tapasztalataikat egymás közt. A területi kiegyenlítődés a fejlesztések koncentrációjával megteremthetővé válik.

Erősödik az identitás: A projekt keretében megvalósuló rendezvényeket a projekt megvalósítási időszakát követően is rendszeresen megszervezzük. A bevonásra került hátrányos helyzetű emberek, csoportok, a projekt hatására **integrálódnak a helyi közösség életébe**, a közösségünk működése folyamatos aktivitásokra ad lehetőséget nekik, biztosítva ezzel a hosszú távú társadalmi kohéziót.

A **Hétmérföldes Program elemei** a települési ellátórendszer mellett, annak szolgáltatásait kiegészítve hosszú távon működnek és nyújtanak segítséget.

Erősödik a társadalmi és közösségi szerepvállalás (önkéntesség, karitatív munka): A rendezvényeken feladatot kapnak a célcsoport tagok is, valamint egyéb közösségi tagok. A bevont célcsoport tagok a projekt hatására integrálódnak a helyi közösség életébe, a közösség működése **folyamatos aktivitásokra ad lehetőséget** nekik, **biztosítva ezzel a hosszú távú társadalmi kohéziót.**

A projektben kiképzett, kompetens szakértők biztosítják a humán kapacitásbeli megerősítést. A projekt tevékenységei során a célcsoport tagokban erősödik a társadalmi felelősségvállalás, **a társadalmi részvétel fontosságának tudatossága**, a demokrácia iránti elkötelezettség, felelősségvállalás és részvétel a közösségi ügyekben, döntéshozatalban.

A program előmozdítja, serkenti a társadalmi részvételt: Kiemelt szempont a szociokulturális hátrányok csökkentése, az esélyteremtés és a munkához juttatás elősegítése. A projekt egyes fejlesztéseinek hatása következtében erősödik a **társadalmi felelősségvállalás**, a társadalmi részvétel fontosságának tudatossága, a demokrácia iránti elkötelezettség, felelősségvállalás és részvétel a közösségi ügyekben, döntéshozatalban.

Erősödik a társadalmi kohézió: Az alapítvány és az egyházi szervezet közösségfejlesztő tevékenységének köszönhetően bevonásra kerülnek a társadalom peremén élő, hátrányos helyzetű csoportok, a fiatalok, az idősek, a szenvedélybetegek, a fogyatékkal élők, a romák, a projekt hatására integrálódnak a helyi közösség életébe, a közösségünk működése folyamatos aktivitásokra ad lehetőséget nekik, biztosítva ezzel **a hosszú távú társadalmi kohéziót.**

A Hétmérföldes Program koherenciája

A Hétmérföldes Program egyes moduljai önállóan is megvalósíthatóak, azonban a modulok közötti **koherenciát és szinergiát** kisebb hálózatok, **csoport-alkzatok** működtetése biztosítja, és egyben ez adja a program sajátosságos, egyedi jellegét, teret engedve a **kommunikatív cselekvésnek**, valamint a **közösségi fejlődés** elősegítésének.

A kommunikatív cselekvés olyan **társadalmi cselekvés**, amelyben az aktor nem csupán saját sikereinek elérésére törekszik, hanem célja a csoporton belüli **kölcsönös megértés** kialakítása, és a **cselekvések koordinációját** ez a közösen kialakított kölcsönös megértés biztosítja. (Habermas, J., 1994)

Habermas szerint a különböző szervezetek egyaránt törekednek racionalitásuk növelésére, vagyis arra, hogy a kitűzött céljaikat arra alkalmas eszközök kiválasztásával ériék el. Ilyen

alkalmazott cél lehet az is, hogy létre jöjjön valódi **egyvetértés** a szervezet tagjai között, illetőleg az egyvetértés eszköz is lehet más célok elérése szempontjából.

Teherbíróbb a szervezet, ha **közös megértést** alakítunk ki abban, hogy:

- a) mi egy-egy **probléma tényszerű, objektív leírása**;
- b) a problémamegoldás során mi legyen a **helyes magatartásunk**, melyek a közös normáink, azért hogy cselekvéseinket jól koordináljuk;
- c) résztvevőként mi a **viszonyunk** egy-egy adott problémához, a **közös cselekvéshez**.

A **közösségfejlesztés**, a Hétmérföldes Program esetében, a **kommunikatív cselekvés** megvalósulását elősegítő folyamat. Más megközelítésben, a közösségfejlesztés a helyi erőforrásokból, **alulról építkezik és közösségi úton** az aktív helyi állampolgárokkal tárja fel a **közösség szükségleteit** és azok kielégítésének módjait. (Varga és Vercseg, 1998)

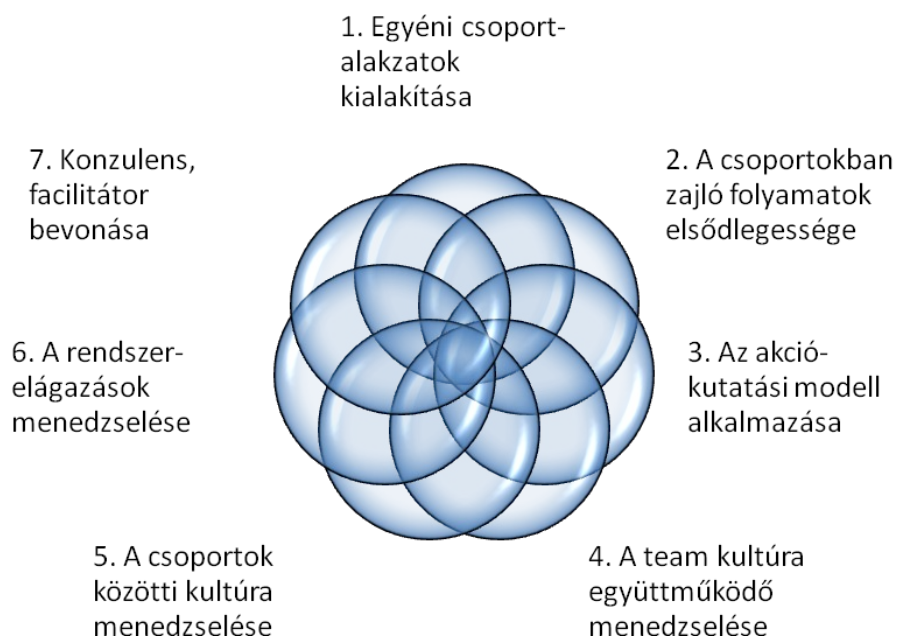
A Hétmérföldes Program lényegi eleme tehát az **egyének**, az egyes célcsoporttagok **aktivizálása**, az **együtműködésük generálása**, a megfelelő **információs csatornák működtetése**. A beavatkozások eredményeként olyan, a Hétmérföldes Programon belüli, **kisebb működő hálózatok** jönnek létre, amelyekben nő az egyének és a közösség számára hozzáférhető társadalmi tőke.

A megfelelő koherencia és a szinergia megteremtését az alábbi beavatkozások teszik lehetővé:

1. Hangsúly helyeződik a Hétmérföldes Program keretein belül kialakított kisebb, **sajátságos csoportalakzatokra**, az un. **modul-tanácsokra**, mint kulcsfontosságú egységekre. A modul-tanácsok egy-egy alkalmazott modul köré szerveződött (pl. Pályatársak modul-tanács) 4-6 fős teamek, melyekben helyet kapnak a modulvezető szakemberek, az Egyesület munkatársai, önkéntesei valamint 1-2 fő célcsoporttag is. A modul-tanácsok lehetőséget adnak az egész programot érintő lényegi kérdések megvitatására, valamint alkalmasak a hatékonyabb **szervezeti működés** elsajátítására, teret kínálva a közvetlen célcsoportok **egyéni felzárkózására, ön-képzésére és fejlesztésére**, ugyanis a tanácsok szakmai munkájának része a delegált **célcsoporttagok módszertani és elméleti felkészítése**. Az egyes modul-tanácsok teret engednek arra, hogy a bevont célcsoporttagok elsajátítsák a modulok működtetéséhez szükséges ismereteket, és a későbbiekben, a tapasztalatok birtokában **képessé váljanak azok szervezésére**.
2. Az egyes modul-tanácsok önállóan kialakított programot valósítanak meg, részükre külön bemutatkozási lehetőségek, workshopok, illetőleg közösségi események szerveződnek. Mindezzel előtérbe kerülnek a **tanácsokban zajló, és a tanácsok közötti szervezeti folyamatok egyaránt**, szemben az egyéni jellegű kísérletekkel.
3. A modul-tanácsokban történő fejlesztés során **alkalmazásra kerül az akciókutatási modell**. Az akciókutatás gyakorlati jelentősége abban áll, hogy a modulvezetők mellett kutatótársakká teszi a célcsoporttagokat, akik ennek következtében képessé válhatnak a szervezeti öndiagnózisra, és önreflexióra. A modell, azon a feltételezésen alapul, hogy a

célcsoporttagok, mivel ők ismerik legjobban saját helyzetüket, ezért ők alkalmasak a legjobban saját problémáik megoldására is.

4. Előtérbe kerül a **team kultúra menedzselése**, beleértve az ideiglenesen kialakuló csapatokat is.
5. A **teljes rendszer kultúrájának menedzselése** állítódik a középpontba, beleértve a modul-tanácsok közötti kultúrát is.
6. Teret kap a fejlesztés során a **rendszerelágazások menedzselése**.
7. A **konzulens, facilitátor** szerepét a modul-tanácsok élén un. **modulvezetők** látják el.

A Hétmérföldes Program koherenciájának biztosítása

7. Javaslatok megfogalmazása

Az elmúlt években a szervezetfejlesztési igények és elvárások, az általuk támasztott feladatok, de a szervezetfejlesztők által alkalmazott módszerek is jelentősen megváltoztak. Általánosan elmondható, hogy **szükséges a célok és a missziók újradefiniálása** és megtalálása a szervezetfejlesztői és a szervezeti oldalon is. Az elmúlt évek viszontagságai (COVID, háború a szomszédban, gazdasági válság) mind a két területen felerősítették a **rugalmas alkalmazkodás képességének** igényét mind szervezeti, mind emberi oldalról. Mindkét területen új típusú szervezeti képességeket, adaptivitást, öntanulást, korszerű belső együttműködési formákat, az emberi erőforrás hatékonyabb felhasználását, stratégiai válaszképességet kell kifejleszteni.

A **szervezetfejlesztés** továbbra is kiváló lehetőség arra, hogy az Amencia-Velünk Európába Szervezet megújuljon, és a megelőző időszakhoz képest hatékonyabban és

rugalmasabban működjön, továbbá a módszerei lehetőséget adnak a kapacitások és az eredményesség növelésére is. Azonban nem minden szervezet számára megfizethető vagy szakmailag indokolt egy komplett szervezetfejlesztés, az erőforrások ismételt szűkülése miatt nagyon fontos, a megfelelő szakember és módszertan kiválasztása.

A szervezetfejlesztés lényege a **változás előidézése és kezelése** a szervezet valamennyi alrendszerében. Ez tudatosan vagy öntudatlanul, de folyamatosan zajlik minden szervezetben, ugyanakkor vannak olyan időszakok – szervezeti változás, mélyreható változás, társadalmi közeg, keretek változása –, amikor jelentősége különösen megnő. Nem mindegy, hogy egy ilyen időszakból, hogyan kerül ki egy szervezet, hiszen a saját eredményességét kockáztathatja.

Ebben lehet segítségre az önmenedzsmenten, evolúciós célon és teljes ember szemléleten alapuló **TEAL-módszertan** és a tanuló szervezet koncepciója, ami az újszerű, teammunkára, felelősségvállalásra, önállóságra és elkötelezettségre épülő szervezeten belüli viszonyok intézményesítését célozza meg.

Mikroszinten az alábbi javaslatokat tartjuk fontosnak:

1. Szükséges növelni a **helyi nagyrendezvények** látogatói létszámát, ezáltal is lehetőséget teremtve más településről ideérkezőknek a program megismerésére.
2. Kapjon hangsúlyosabb teret a szülői kompetenciák erősítése, a korszerű gyermeknevelési alapelvek folyamatos és tudatos közvetítése a szülőknek.

Javasoljuk, hogy **társadalmi szinten** kerüljenek megfogalmazásra az alábbi célok:

1. Figyelembe kell venni nem csak települési, hanem járási szinten a leszakadó térségek **deszegregáció szükségességét**.
2. A **helyi közösség fejlesztésével**, a közösségi gondolkodás előmozdításával, a közösségben rejlő humán potenciálra építő program megvalósítása.
3. Szükségesek olyan **hosszútávú programmutatók**, melyek a településen élők körében tényleg hatékony előrehaladást lehet mérni. A felzárkózás mindenkié, tehát települési hatásokat kell elérni. Irreleváns, hogy hány fő volt az egészségügyi szűrésen illetve hány főt tudunk képezni. Önmagában a képzés elvégzésével hány fő tudott az elsődleges munkaerő piacára eljutni? Ez már relevánsabb lenne! Összességében milyen hatást gyakorol a program a település és a célcsoport életére.

Összegzés

A kérdésekre a program dokumentációjának feldolgozásával, a Hétmérföldes Programot megvalósító településeken a célcsoportok, valamint a különböző szolgáltatók körében végzett kérdőíves felméréssel és esettanulmányok készítésével kerestük a válaszokat.

A Hétmérföldes Program alapvető célja az, hogy a **beavatkozási célterületeken megvalósuljon** egy olyan komplex, **hátránykompenzációra** és az érintettek együttműködésére épülő projekt, amely hatékonyan képes elősegíteni a településen a **hátrányos helyzetű személyek mobilizációját**,

befogadását, a leszakadó rétegek támogatását, életük megsegítését, továbbá a mélyszegénységben élők illetőleg a többségi társadalom tagjai közötti **szociokulturális hátrányok csökkentését**, a szegregált élethelyzetben élő lakosok **társadalmi részvételének** támogatását.

A program sarkalatos eleme az előítéletesség és a hátrányos megkülönböztetés elleni többszintű fellépés, ezzel párhuzamosan a hátránykompenzáció megvalósítása, ezeken keresztül a **társadalmi esélyteremtés** biztosítása. A program gazdája, az **Amenca-Velünk Európába Szervezet közel két évtizedes tapasztalatokkal** rendelkezik a problémák kezelésében, a hátránykompenzációs tevékenységek, a marginalizálódott roma és nem roma személyek megszólítása, közösségbe vonása, a szemléletformálás, az önálló életvezetési képességek megerősítése és a hátrányos helyzetű személyek integrációja terén.

A Hétmérföldes Program **elődje** az Amencia-Velünk Európába Szervezet által megalkotott és konzorciumi partnerként 2004 és 2006 között Nagyrábén, Bihartordán és Biharnagybajomban megvalósított HEFOP-2. 1. 3-P.-2004-06-0021/1.0 azonosítószámú **„Sárréti Kapocs Program”**, melynek fókuszában a szegregációs veszélyeknek kitett, hátrányos helyzetű, különösen roma gyermekek, fiatalok, illetve az őket integráló iskolák voltak. A program eredményeiből és tapasztalataiból készült tanulmánykötet **ajánlott szakirodalom lett** a **Debreceni Egyetem** pedagógusképzése során.

A programeredmények nemcsak sikeres kiadványokban öltöttek testet, hanem több, elsősorban közoktatást fejlesztő HEFOP és TÁMOP pályázatba is beépültek. Az Egyesület munkatársai és szakértői által került kidolgozásra és magvalósításra az Egyesület szakértői által a TÁMOP-5.3.11-13/2-2013-0001 azonosítószámú **„Hajdúhátai Hétmérföldes” értékteremtő és értékmeztartó projekt** Nagyhegyes településen 2014 februárja és 2015 júniusa között. A projekt alapvető célkitűzése a kreativitásra, a szellemi és társadalmi kapacitásra építve egy olyan innovatív program megvalósítása volt, mely hatékonyan képes kezelni a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi folyamatokat, és hozzájárul az életminőség javításához a helyi társadalomban rejlő potenciálra építő akciók sorozatának megvalósításával. Az Egyesület a projekt eredményeit és tapasztalatait felhasználva, elkészítette un. **„cselekvő közösségfejlesztési és felzárkózási programját”**, mely a kontinuitás biztosítása érdekében megtartotta a **Hétmérföldes** elnevezést.

A **„cselekvő közösségfejlesztés”** folyamatában a legfontosabb kiindulópontot az adott helyzetet feltáró, **diagnózis alapú** önkép kialakítása jelenti. Egy reális és megfelelően differenciált önkép kialakítása az adott lokális közösség (település, településrész) fejlesztésekor megkerülhetetlen: a helyi hagyományok, a településhez vagy az adott, szegregált településrészhez köthető értékek, rítusok, hiedelmek illetőleg szimbólumok fontos kohéziós erőt jelentenek.

Egy élő, mai, fejlődő közösség kialakításának azonban az adott közösség jelenkori társadalmi rétegzettségének, differenciáltságának tudomásulvétele, az erre való ráeszmélés, az annak perifériáján élők látókörbe vonása is lényeges eleme.

A Hétmérföldes Felzárkózási Program **olyan településeken** került megvalósításra, ahol a lakosság egy része lakhatási szegregációval sújtott, szegregált életkörülmények között él, és a periférián élők körében korlátozottan érhetőek el és jellemzően magas a romák és a gyermekszegénység aránya is.

Eredményeink szerint, a Hétmérföldes Program segítségével az abban résztvevők már rövid távon is képesek voltak beilleszkedni a helyi közösség életébe. A kezdeti ellenérzések a legtöbb esetben idővel feloldódtak, az együttműködések a helyi intézményrendszerrel egyre javultak. Azonban az esettanulmányok alapján látható az a veszély is, hogy az együttműködések a legtöbb esetben informálisak, személyhez kötöttek, így a Hétmérföldes Program lezárulta után a kapcsolatokat általában újra kell építeni.